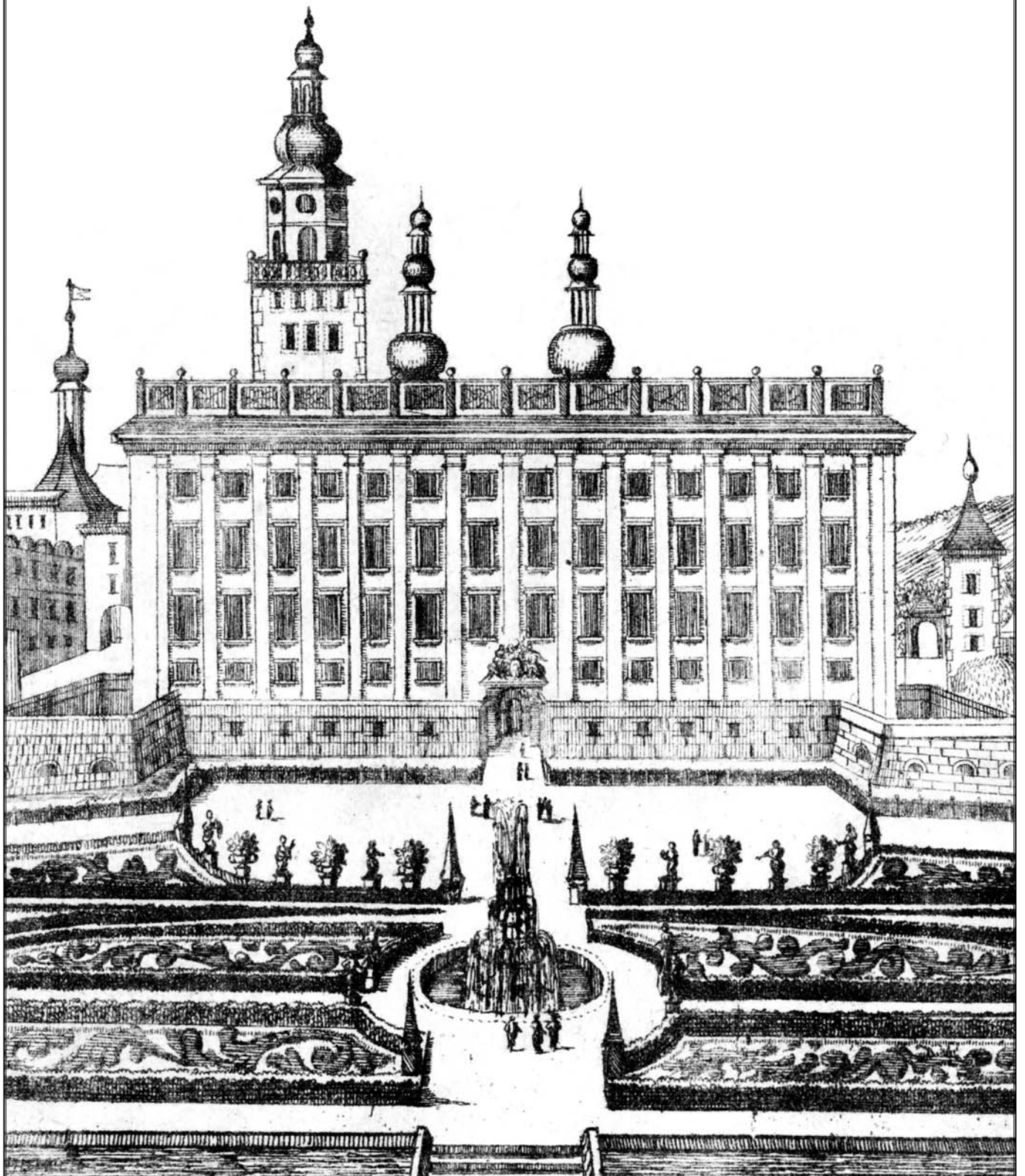

Hravá Podzámecká zahrada

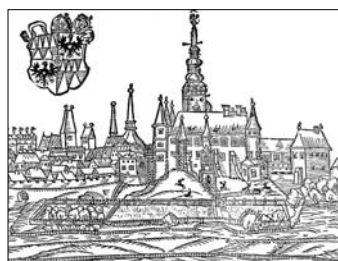
- 1 Dům vrchního zahradního pomocníka
- 2 Zookoutek (bývalý skleník)
- 3 Flóra
- 4 Dům zahradníka
- 5 Fontána amorků
- 6 Colloredova kolonáda a giardino secreto
- 7 Busta arcibiskupa Ferdinanda Marii Chotka
- 8 Okrasný parter
- 9 Zahradní portikus
- 10 Římská fontána
- 11 Chotkův rybník
- 12 Deštník
- 13 Chrámek přátelství
- 14 Ruiny
- 15 Břízový pavilon
- 16 Busta arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau-Beeckha
- 17 Stříbrný most
- 18 Růžová treláž
- 19 Maxmiliánova kolonáda
- 20 Divoký rybník
- 21 Čínský pavilon
- 22 Obelisk
- 23 Maxmiliánův dvůr
- 24 Busta arcibiskupa Rudolfa Jana Habsburského
- 25 Dlouhý rybník
- 26 Rybářský pavilon
- 27 Paví dvůr
- 28 Vázový most
- 29 Chotkova brána
- 30 Chotkovo schodiště

- 31 Vstupní brána z ulice Na Kopečku
- 32 Lavička s postamentem a vázou
- 33 Postament s vázou
- 34 Kamenný stůl
- 35 Kruhová lavička
- 36 Lyrovník tulipánokvětý

- 37 Jinan dvouřadý
- 38 Platan javorolistý
- 39 Borovice limba
- 40 Tis červený
- 41 Dřezovec trojtrnný
- 42 Borovice lesní
- 43 Katalpa trubačovitá
- 44 Dlouhá alej

Historie Podzámecké zahrady

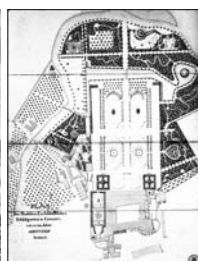
Historii Podzámecké zahrady je možné sledovat již od období renesance (1500). Tato zahrada byla vážně poškozena za třicetileté války a znovu ji upravil Karel II. z Lichtensteinu-Castelkorna (biskupem byl v letech 1664–1695). Zahrada byla pravidelně členěná – s fontánou, květinovými záhony a množstvím soch. První olomoucký arcibiskup Antonín Theodor Colloredo-Waldsee (arcibiskupem byl v letech 1777–1811) zahradu rozšířil a proměnil v malý park. Síť cestiček vinoucích se mezi stromy přiváděla návštěvníka k množství drobných staveb, např. k poustevně, k labyrintu s Deštníkem, k Čínskému pavilonu s houpačkou aj. Ve třicátých letech 19. století přichází do Kroměříže Ferdinand Maria Chotek (arcibiskupem byl v letech 1832–1836), který spolu s architektem Antonem Archem (1793–1851) mění Podzámeckou zahradu ve velký krajinářský park. Chotek bohužel brzy umírá a práce dokončí jeho nástupce Maxmilián Sommerau-Beeckh (arcibiskupem byl v letech 1837–1853). Během tohoto období zaznamenala zahrada největší rozkvět a získala současné uspořádání i rozlohu více jak 60 ha.

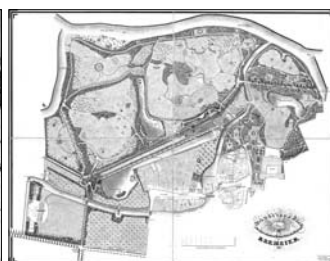
1595

1691

1835

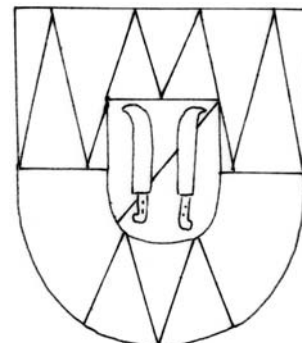
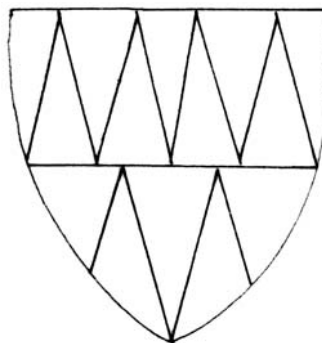

1850

Co nám vyprávějí erby

Nejdříve osada, později město Kroměříž byly od 12. století do poloviny 19. století v majetku olomouckých biskupů, poté arcibiskupů. Památkou na tuto dobu je velká podobnost znaků města i arcibiskupství.

Znakem Arcibiskupství olomouckého je červený štít (symbolizující oheň) s šesti stříbrnými kužely.

Znak města Kroměříže je doplněn ještě o menší, tzv. srdeční štítek ve středu. Na tomto štítku se nacházejí dva vinařské nože na zlatočerveném podkladu. Jedná se o rodový znak jednoho z významných biskupů, kardinála Dietrichštejna (biskupem byl v letech 1599–1636).

Vymalujte oba znaky správnými barvami. Stříbrná barva se maluje jako bílá, zlatá barva jako žlutá.

Otázka 1. Jaký drahý kov najdete v obou těchto znacích?

Za každým zastavením najdete otázku. Odpověď zapište do tajenky na zadní straně tohoto sešitu.

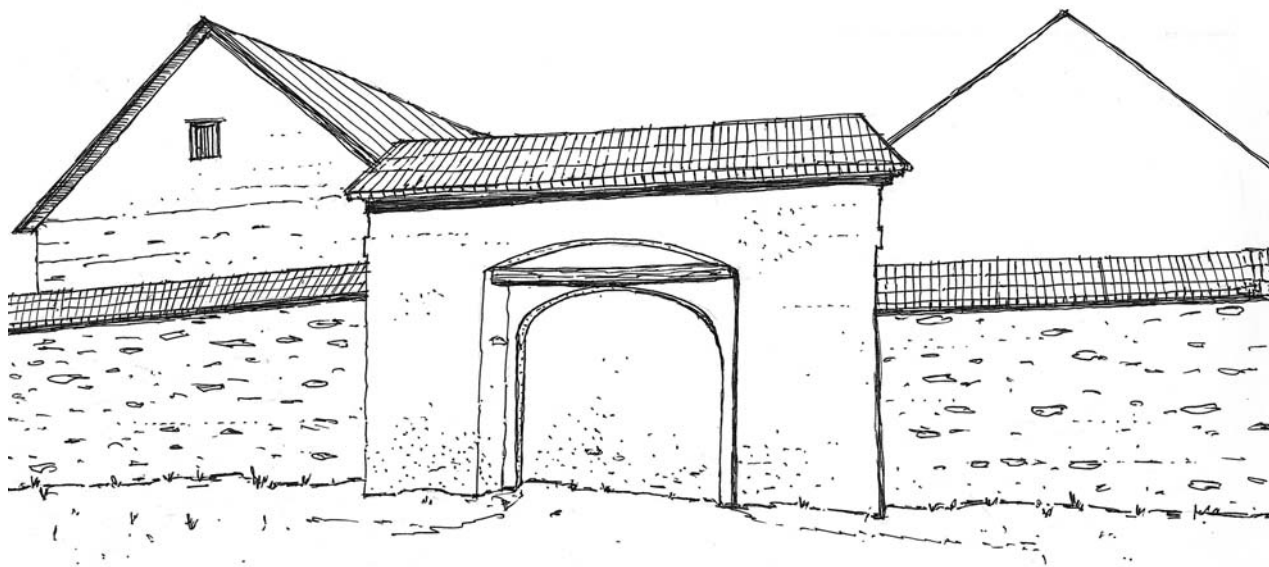
1.

Zastavení první - před zámkem

Biskupové vstupovali do zahrady přímo ze zámku nejdříve dřevěným mostem přes příkop, později byla postavena speciální vstupní místnost nazývaná **salla terrena** (1690), která byla bohatě vyzdobena tehdejšími umělci. Stále se skrývá za velkými okny v přízemí zámku. První arcibiskup si nechal postavit ze zámku nový vstup, který dnes nese jeho jméno – **Colloredova kolonáda** (1800).

Obyčejní lidé nejdříve do zahrady nesměli. To se mění okolo roku 1800, kdy byla postavena první brána z ulice **Na Kopečku** (v trochu jiném místě než dnes) a ještě byl používán vchod z **Blahoslavovy ulice**. Trvale přístupná veřejnosti je zahrada cca od poloviny 19. století. **Schodiště** poblíž Velkého náměstí bylo postaveno až po roce 1870 a **vstup z ulice Vejvanovského** je ještě mladší, vznikl až na počátku 20. století.

**Kterou branou jste vešli do zahrady vy?
Dokážete ji i další zmíněné vchody najít?**

Tato brána je dnes již zazděná.
Dokážete ji v zahradě najít?

Otázka 2. Jak se jmenuje řeka, které obtéká Podzámeckou zahradu?

Zastavení druhé - Colloredova kolonáda

Vejdí pod koruny stromů tvarových do geometrického tvaru. Uprostřed tohoto zvláštního lesíku stojí na podstavci bysta jednoho ze zakladatelů parku arcibiskupa Chotka. Za ním se otevírá pohled na malou terasovitou zahrádku s fontánou, na jejímž vrcholu stojí **Colloredova kolonáda**. Běž se podívat až ke kolonádě. Je z ní pěkný výhled, ale především na zábradlí schodiště nalezneš čtyři sochy. Jsou to tzv. alegorie, v tomto případě postavy dívek znázorňující čtvero ročních dob.

**Poznáte, která socha znázorňuje kterou roční dobu?
Domalujte a pojmenujte atributy, které je charakterizují.**

ALEGORIE – výtvarné znázornění vlastností, smyslů, činností, ročních dob, světadílů, planet atd. pomocí pro ně typických předmětů – **ATRIBUTŮ**.

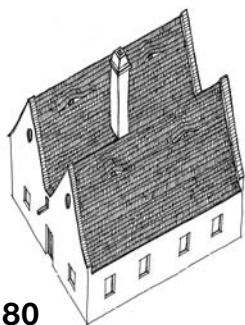
Otázka 3. Jak se jmenuje strom stojící nejbliže u kolonády?

3.

Zastavení třetí - Dům zahradníka

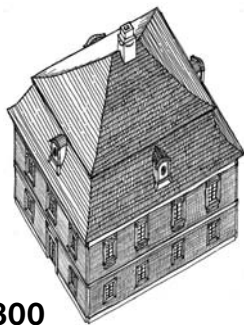
Tento domek je asi nejstarší stavbou v zahradě, i když jeho vzhled se postupně měnil podle módy. Vždy v něm bydleli zahradníci starající se o zahradu, proto se také jmenuje **Dům zahradníka**.

Dům zahradníka v proměnách času

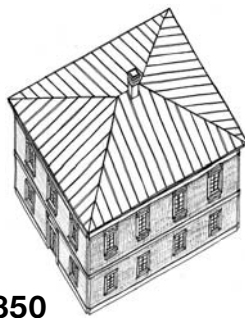
1780

přízemní domek s vysokými sedlovými střechami;

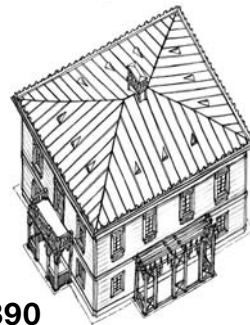
1800

domek s jedním patrem s mansardovou střechou (jakoby dvojitá střecha, oblíbená v baroku);

1850

domek s jedním patrem s valbovou střechou;

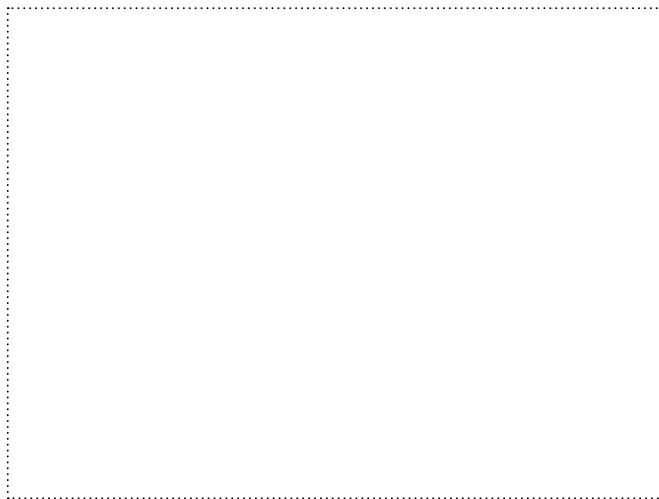

1890

domek s jedním patrem s valbovou střechou a dřevěnými vyřezávanými ozdobami.

Před domkem se nachází velká fontána. Navrhl ji A. Arche a podle výzdoby byla pojmenována jako Fontána amorků. Na obrázku můžete vidět, jak fontána vypadala v roce 1850. Do dnešních dnů se trochu změnila. Jak?

Namalujte dnešní vzhled fontány.

V létě se nezapomeňte podívat k bazénu, kvetou zde lekníny a plavou barevné rybky.

Amor je bytost z antických bájí, syn bohyně lásky. Nosil při sobě čarovný luk. Koho zasáhl svým šípem, ten se zamiloval. Umělci ho nejčastěji znázorňují jako malého chlapce s křídly.

Otázka 4. Jak se v umění nazývá doba, kdy se na domech stavěly mansardové střechy?

Aby byla zahrada krásná, je nutné se o ni celý rok pečlivě starat. Tuto práci vykonávají od jejího založení zámečtí zahradníci. V Podzámecké zahradě dnes pravidelně pracuje okolo 15 lidí.

Práce, které je nutné vykonat, se celá staletí nemění, mění se však často nářadí, které se používá.

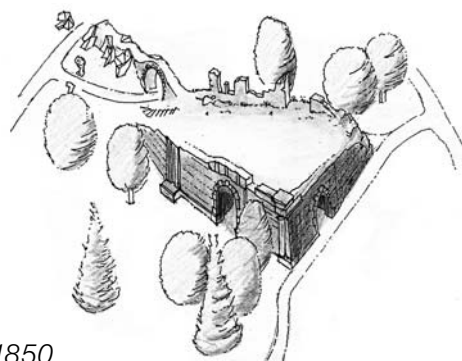
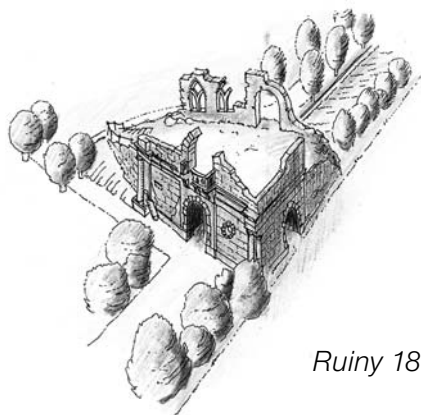
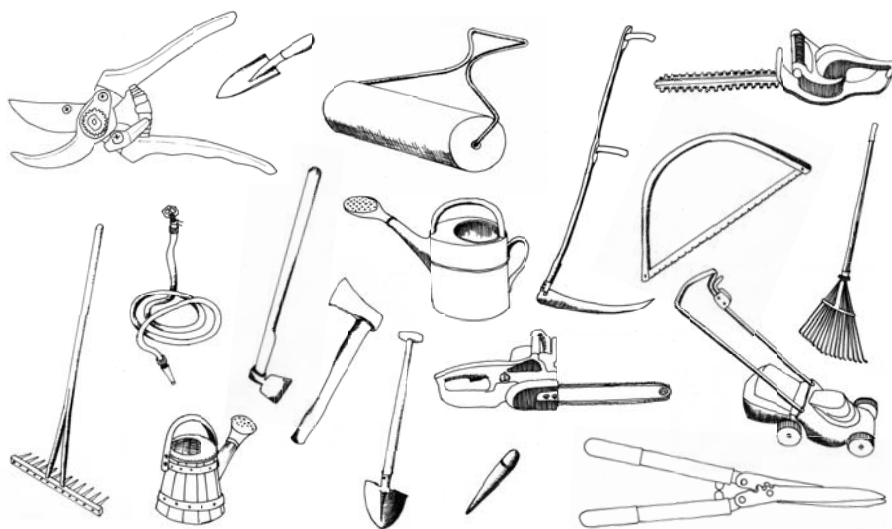
Zahradník pracující v Podzámecké zahradě 1847

Přiřaďte k názvům nejčastějších zahradnických činností potřebné nástroje.

Které z těchto nástrojů mohl používat zahradník před 150 lety (zakroužkuj) a které se používá dnes (označ křížkem)?

ČINNOSTI

- A hrabání listí či trávy
- B sekání trávy
- C úklid cestiček
- D sázení květin
- E zalévání květin
- F pletí
- G sázení stromů
- H stříhání živých plotů
- I kácení stromů

Ruiny 1800 a 1850

Od Domu zahradníka půjdeš vpravo po cestičce ke stavbě, která vypadá velmi zanedbaně. Říká se jí **Ruiny** a byla postavena před více jak 200 lety. Měla záměrně vypadat jako rozbořená. Návštěvník se zde měl trochu bát. Později byla přestavěna a chovali se zde draví ptáci, bažanti i jiná zvířata. Dnes čeká na svou opravu.

Otázka 5. Jak se jmenoval arcibiskup, který se zasloužil o zvětšení zahrady do dnešní rozlohy?

4.

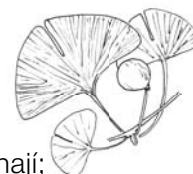
Zastavení čtvrté - Stromy v zahradě

Došel jsi k tzv. Chotkovu rybníku. V Podzámecké zahradě roste kolem 3000 stromů 120 různých druhů. Kromě našich běžných domácích stromů tu můžete najít řadu cizinců z mnoha vzdálených zemí a světadílů. Některé si představíme:

A lyrovník tulipánokvětý
(*Liriodendron tulipifera*)
Pocházím ze Severní Ameriky;
dorůstám výšky až 40 m;
v červnu mě zdobí krásné květy;
mé listy svým tvarem připomínají lyru.

B jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*)
Pocházím z Číny;
dorůstám výšky přes 30 m;
jsem blízký příbuzný jehličnanů,
ale na podzim mé listy opadají;
mé žluté, kulaté plody silně zapáchají;
obsahují léčivé látky.

C platan javorolistý
(*Platanus x hispanica*)
Vznikl jsem zkřížením dvou
druhů stromů;
mými rodiči jsou:
platan východní z jihovýchodní
Evropy;
platan západní pocházející ze
Severní Ameriky;
dorůstám výšky přes 30 m;
mám kůru se odlupuje, kmen je
proto stále hladký stříbřitý.

D habr obecný
(*Carpinus betulus*)
Jsem v Evropě doma,
v Podzámecké jsem nejhojnějším
stromem;
dorůstám výšky přes 20 m, ale
velmi často jsem pravidelně
stříhán do tvaru plotů a stěn;
mám tmavý hladký kmen a kvetu
velmi brzy na jaře;

**Kde jste se v zahradě setkali
s tvarovanými stěnami z habru?**

Najděte v zahradě stromy zobrazené na obrázcích.

Vyznačte na mapě, ze kterých světadílů tyto stromy pocházejí.

Otázka 6. Co je to lyra?

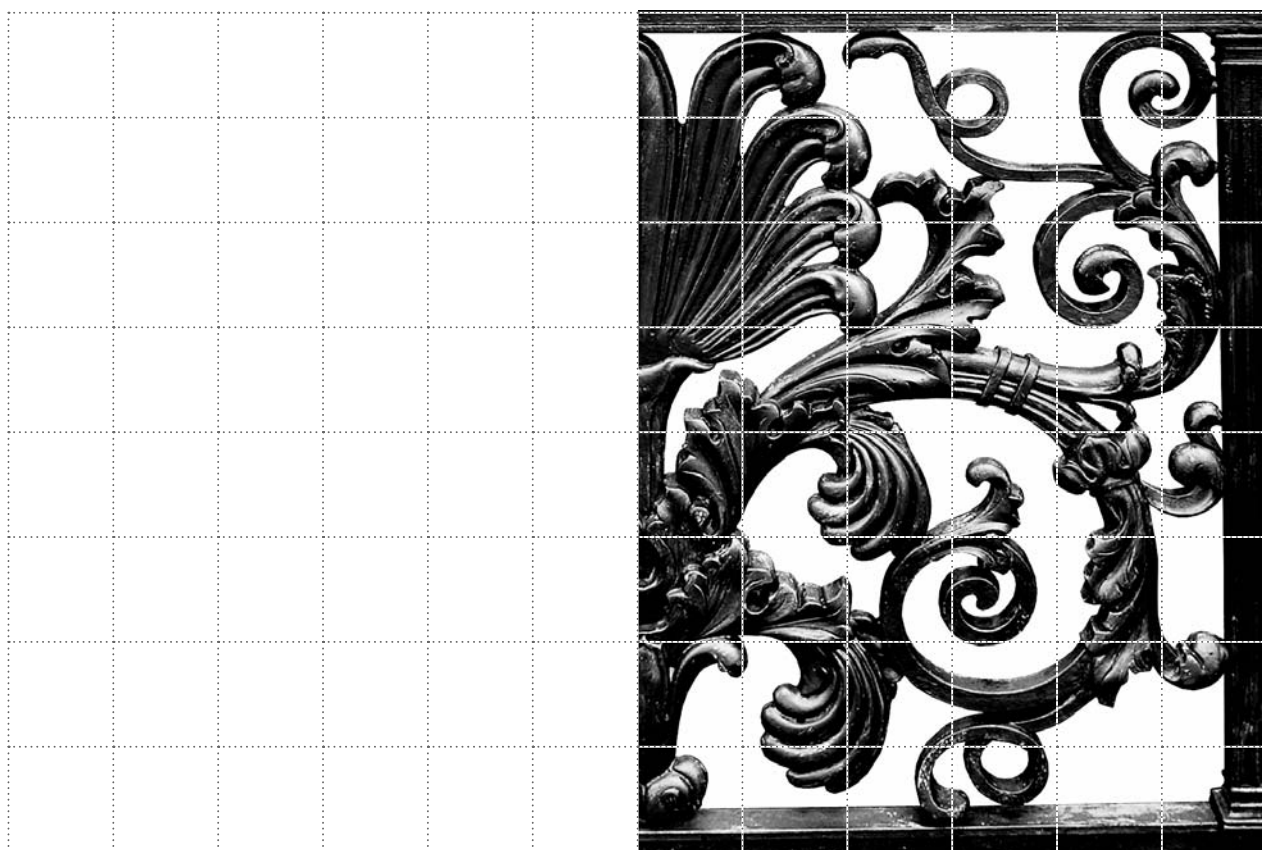
5. Zastavení páté - Stříbrný most

Vstoupil jsi na cestu z obou stran lemovanou stromy, především starými habry. Řadě stromů okolo cesty se říká **alej**. Vidíme odtud malou stavbičku ve tvaru deštníku. Tento **Deštník** zde stojí již více než 200 let. Dříve k němu nebyl tak snadný přístup jako dnes. Bylo nutné projít bludištěm z živých plotů, které jej obklopovalo.

Alej končí u mostu, ten je asi o 50 let mladší než Deštník. Podle svého zábradlí dostal jméno **Stříbrný most**. Toto zábradlí není ze stříbra, ale z litiny a je pouze natřeno stříbrnou barvou. A. Arche, který jej navrhnul, se nechal inspirovat tvary listů a stonků rostlin.

Pokuste se jej napodobit a domalujte druhou půlku rostlinného ornamentu.

Otázka 7. Jaký strom se často používá na tvarování živých plotů a stěn?

Zastavení šesté - kolonáda

Když přejdeš most, objeví se před tebou velká skupina stromů, jsou to **platany**. Za nimi na malém kopečku stojí další zajímavá stavba. Má pevnou pouze zadní stěnu, přední strana je tvořena jen řadou sloupů. Podobnou stavbu jsme již dnes viděli a říkalo se jí kolonáda. I toto je kolonáda a je pojmenována na počest svého zakladatele jako **Maxmiliánova kolonáda** (arcibiskup Maxmilián Sommerau-Beeckh). Stojí zde přes 160 let.

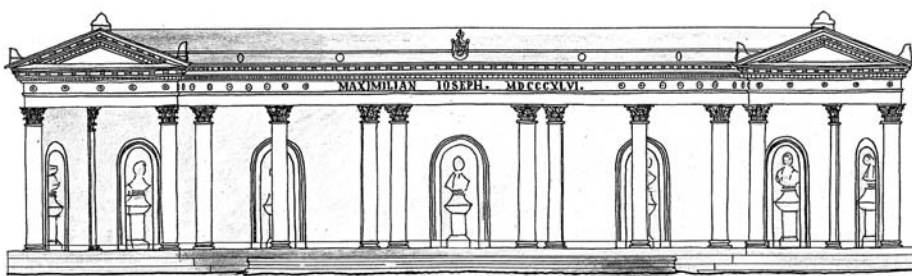
Architekt A. Arche ji navrhnul s velkými okny v zadní stěně. Později byla tato okna nahrazena výklenky (nikami), do kterých byly postaveny busty nalezené při vykopávkách starověkého města Pompeje zasypaného popelem při výbuchu sopky. Kolonádě se začalo nově říkat Pompejská kolonáda. Busty musely být před několika lety odneseny do zámku, protože je návštěvníci ničili.

Dobře si kolonádu na obrázcích prohlédněte a zapište, co se na ní v jednotlivých dobách změnilo.

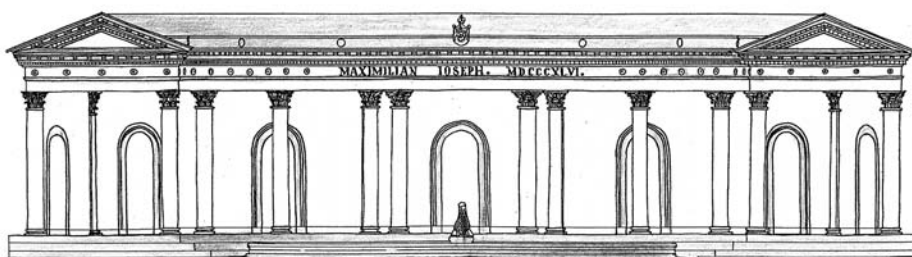

1850

Máte-li čas, jděte se podívat, jak tato stavba vypadá dnes.

1880

2000

Ještě v roce 2000 seděl v bazénu před kolonádou malý kamenný dráček. Někdo ho nejdříve postříkal barevným sprejem a později mu byla neukázněnými návštěvníky uražena hlava. Proto si ho dnes nemůžete prohlédnout.

Otázka 8. Ze kterého italského města pocházely busty vystavené v kolonádě?

7

Zastavení sedmé - Paví dvůr

Jdeme podél kovového plotu, za kterým se nachází výběh pro zvířata s malým seníkem. Patří k domku, kterému se říká **Paví dvůr**. Bydlí v něm pán, který se stará o všechna zvířata, které můžete vidět zde i v jiných částech zahrady. Jako malé hospodářství pro drůbež a dobytek sloužila stavba již hned po výstavbě více než před 200 lety. Tehdy si sem chodil arcibiskup a jeho hosté odpočinout, napít se čerstvého mléka, pozorovat ochočené pávy i další zvířata.

U domu stojí kovová **klec**, ve které se chová několik druhů bažantů, a z druhé strany je pak **jezírko** pro vodní ptáky.

Okolo výběhu i domku teče mlýnská strouha. Dříve protékala městem Kroměříž a roztáčela několik mlýnů. Na strouze bývalo zakotveno několik loděk určených k projížďkám.

V zahradě se můžete setkat s mnoha domácími i divoce žijícími zvířaty.

Dokážete k obrázkům přiřadit správná jména a zařadit je do následujících skupin?

užitková

labuť černá
holub domácí kudrnáč
holub domácí parukář
holub domácí pávík
holub hřivnáč
veverka obecná

divoká

ježek obecný
krocán domácí
králík domácí
zajíc divoký
osel domácí
husa pomořanská

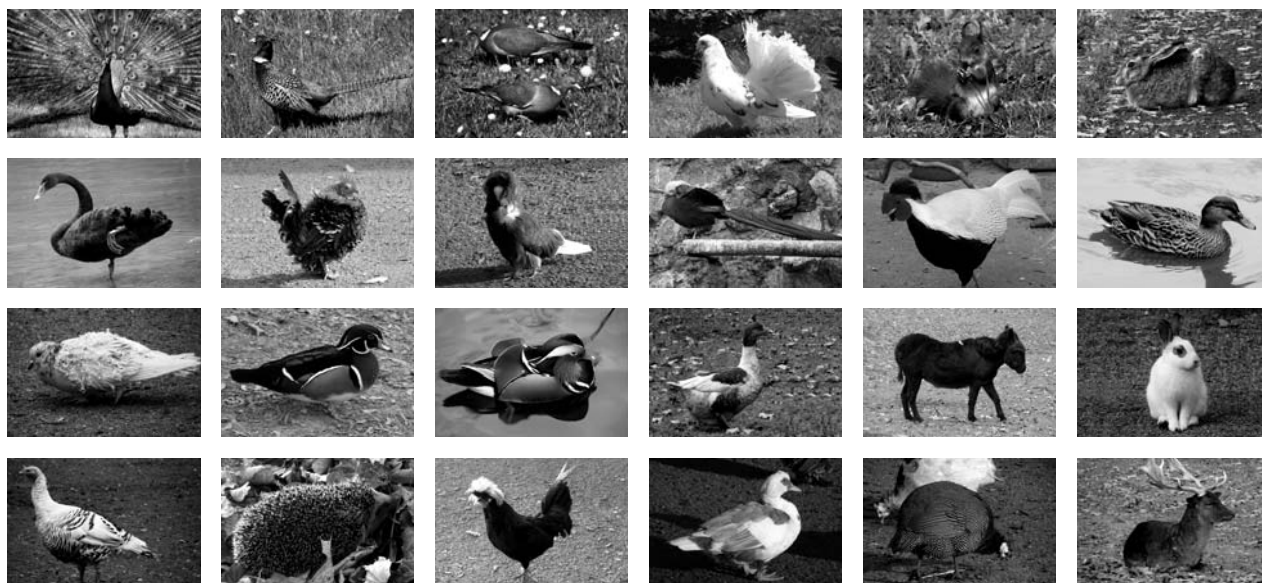
domáci

bažant obecný
bažant stříbrný
bažant zlatý
daněk evropský
kachnička karolinská
kachnička mandarínská

cizokrajná

kachna pižmová
kachna divoká
páv korunkatý
perlička kropenatá
slepice rousná zakrslá
slepice Holand'anka

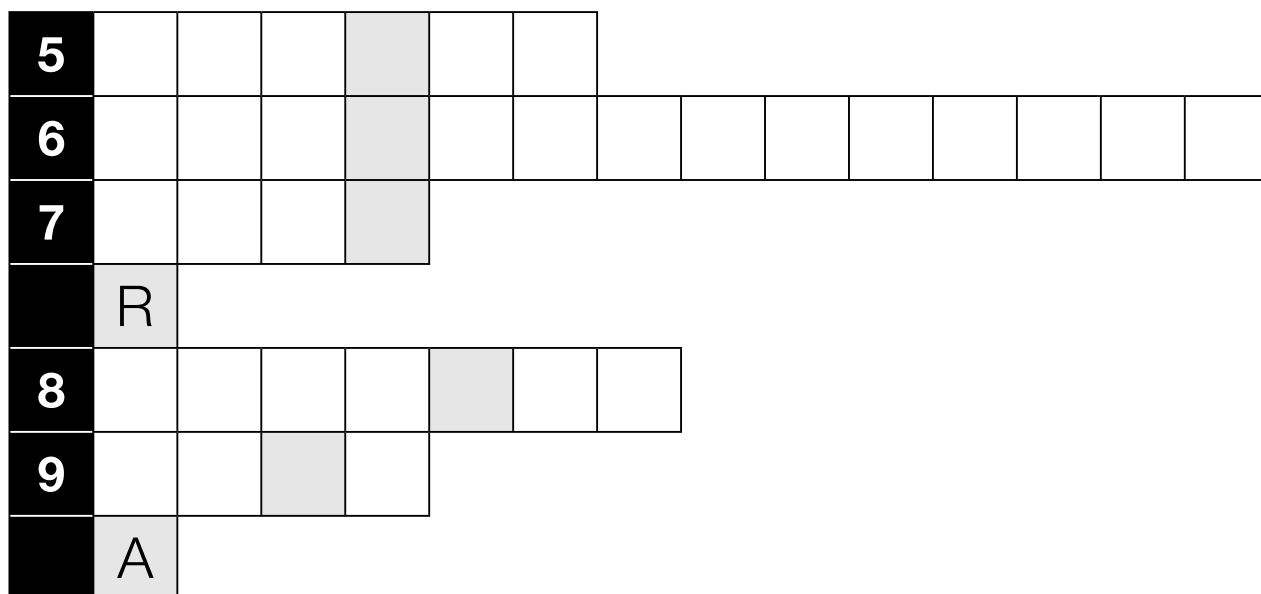
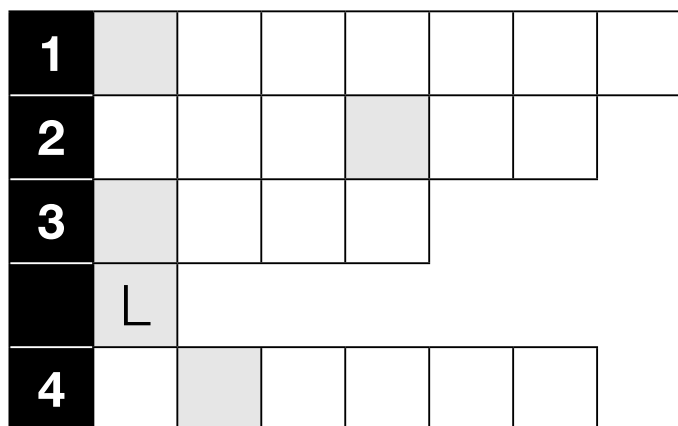
Pokuste se spočítat, kolik zvířat od jednotlivých druhů ve výběhu právě nyní vidíte.

Otázka 9. Daněk či osel jsou býložravci a živí se rostlinami. Čím je ošetřovatel krmí v zimě, když není zelená tráva?

Křížovka

V přízemí zámku se skrývá několik místností, kterým se říká *tajenka*. Sloužily jako vstup ze zámku do zahrady. Jsou vyzdobeny spoustou krásných ornamentů a také soch. Každá z nich vypráví svůj tajuplný příběh. Nejvíce by se ti mohly líbit umělé jeskyně. Jedna z nich vypadá jako malý důl s postavičkami havířů i jejich zvířecích pomocníků. Požádej svého dospěláka, ať ji s tebou navštíví. Paní průvodkyně Vás velmi ráda provede.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVIŠTĚ
V KROMĚŘÍŽI

NÁRODNÍ CENTRUM
ZAHRADNÍ KULTURY
V KROMĚŘÍŽI

vydal NPÚ ÚOP v Kroměříži
text Lenka Křesadlová, Iva Wiesnerová
kresby, foto: Lenka Vašíčková, Jan Štětina
grafická úprava www.tmbsign.com
tisk xxxx

MINISTERSTVO
KULTURY

Spolufinancováno z programu „Podpora pro památky
UNESCO“ Ministerstva kultury ČR